

УДК 332.055

Попова Ю.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Тарасенко О.В.
студент
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

WORLD EXPERIENCE OF INTERNATIONAL INVESTMENT ACTIVITY'S REGULATION

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено особливості регулювання міжнародної інвестиційної діяльності в сучасних економічних умовах. Проведено дослідження закордонного досвіду формування інвестиційної привабливості країни. Виявлено переваги та недоліки інвестиційної політики іноземних країн. Наведено основні фактори, що сприяють залученню іноземних інвестицій у зарубіжних країнах.

Ключові слова: міжнародні інвестиції, інвестиційна політика, регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, інвестиційна привабливість, інвестиційна політика.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены особенности регулирования международной инвестиционной деятельности в современных экономических условиях. Проведено исследование зарубежного опыта формирования инвестиционной привлекательности страны. Выявлены преимущества и недостатки инвестиционной политики зарубежных стран. Приведены основные факторы, способствующие привлечению иностранных инвестиций в зарубежных странах.

Ключевые слова: международные инвестиции, инвестиционная политика, регулирование международной инвестиционной деятельности, инвестиционная привлекательность, инвестиционная политика.

ANNOTATION

In the article the features of international investment regulation are summarized. The study of foreign experience of forming investment climate conducted. Advantages and disadvantages of foreign investment policy are found. The main factors contributing to the attraction of foreign investments in foreign countries are systematized.

Keywords: international investments, investment policy, regulation of international investment activity, investment attractiveness, investment policy.

Постановка проблеми. Світова практика переконує, що без широкого залучення іноземного капіталу неможливо провести структурну перебудову економіки, скоротити технічну та технологічну відсталість народного господарства, домогтися конкурентоздатності вітчизняної продукції на світовому ринку. Крім того, продуктивне використання міжнародних інвестицій є органічною частиною світового процесу руху капіталу та реалізується переважно завдяки капіталам приватних інвесторів, захищених в одержанні вищого рівня прибутку на вкладені кошти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення економічного розвитку країни на основі державного регулювання інвестиційної діяльності здійснили провідні вітчизняні та зарубіжні вчені. Так, у роботі К.А. Фісун [1] акцентовано увагу на зарубіжному досвіді формування іміджу й інвестиційної привабливості країни; М.І. Карлін [2] розкриває особливості діяльності органів державної влади у фінансових системах країн Західної Європи; О.А. Карлова і Х.І. Калашнікова [3] досліджують процеси формування інвестиційної привабливості територій; Н.І. Шевченко [5] висвітлює досвід системи державного гарантування іноземного інвестування в різних країнах; В.І. Дмитрів [7] зосереджує увагу на фінансових аспектах регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності країн; Н.В. Стукало і А.В. Хуторна [8] узагальнюють світовий досвід регулювання іноземних інвестицій органами державної влади.

Результати напрацювань цих учених свідчать, що в Україні досі не було застосовано ефективних інструментів регулювання інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим актуальним є дослідження зарубіжного досвіду щодо підходів до державного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності та аналіз інструментів його здійснення.

Виділення невирішеної проблеми. В організації міжнародної інвестиційної діяльності та створенні сприятливого інвестиційного клімату провідну роль відіграє держава, реалізуючи відповідну інвестиційну політику, створюючи інституційне середовище. В Україні ще не сформоване інституційне середовище, відсутнє стабільне законодавство щодо регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, не виконується система гарантій для інвесторів. Ці та інші недоліки справляють негативний вплив на інвестиційну привабливість нашої країни. Тому застосування в Україні результативного зарубіжного досвіду у сфері регулювання міжна-

родної інвестиційної діяльності є об'єктивною необхідністю.

Мета нашої роботи полягає в дослідженні світового досвіду регулювання міжнародної інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обсяги залучених в економіку міжнародних інвестиційних ресурсів безпосередньо залежать від рівня інвестиційної привабливості країни. Проведене узагальнення напрацювань фахівців [1; 4] дозволяє стверджувати, що для підвищення інвестиційної привабливості країни необхідно формувати ефективну інвестиційну політику. Вибір країн для аналізу досвіду регулювання міжнародної інвестиційної діяльності спрямований на ті з них, які досягли високого соціально-економічного розвитку або за короткий час змогли досягти позитивних результатів у розвитку інвестиційної сфери.

Основою здійснення будь-якої діяльності, зокрема інвестиційної, є законодавча база країни, яка регулюється органами державної та регіональної влади і впливає на інвестиційну привабливість. Від того, на скільки ефективно діє законодавча система, буде залежати рівень інвестиційної привабливості країни. У кожній країні існують свої закони та органи управління, які регулюють і координують процес формування інвестиційної привабливості [3]. Наприклад, у США працює Президентська комісія із проблем федералізму, у Японії при Кабінеті Міністрів – Економічна консультативна рада, що планує комплексний розвиток країни [4; 5].

У зарубіжних країнах функціонують органи та інститути, які займаються політикою залучення інвестицій. У Польщі у формуванні інвестиційної привабливості важливу роль відіграють державні структури. Спершу в країні діяли два загальнонаціональних і декілька регіональних органів. Проте виникали труднощі під час вирішення організаційних питань агентами потенційних інвесторів через багаторівневість системи. Зараз у Польщі від імені уряду діє Польське агентство з питань інформації та інвестицій [5]. Також варто відзначити, що органам місцевого самоврядування надається самостійність у регулюванні інвестиційної діяльності. Такі заходи дозволяють привабити інвесторів, а також забезпечити розвиток стратегічних напрямів розвитку країни.

Наразі США залишається великим експортером капіталу. Водночас уряд цієї країни вводить певні обмежувальні заходи щодо його вивезення і застосовує заохочувальні важелі для використання капіталу переважно у вітчизняній економіці. Згідно з даними, наведених у World Investment Report 2016 США є світовим лідером із залучення іноземних інвестицій в економіку (таблиця 1). Цьому сприяють такі фактори, як низький рівень інфляції, високі відсоткові ставки за позикою, скасування податків на дивіденди, що сплачуються іно-

земними власниками цінних паперів, наявність спеціальних програм із залучення іноземного капіталу урядами штатів; залучення капіталу в інноваційні проекти [7]. Крім того, податкове законодавство країни гарантує захист від будь-якої дискримінації, що сприяє створенню філій іноземних інвесторів у США [8].

Таблиця 1
Прямі іноземні інвестиції, залучені
в економіку країн, млн дол. США
[складено за: 6]

Країна	2013 р.	2014 р.	2015 р.
США	211501	106614	379894
Китай	123911	128500	135610
Ірландія	44898,9	31134,4	100542,4
Нідерланди	51374,5	52198,3	72648,8
Сінгапур	66066,9	68495,6	65262,4
Швейцарія	646,2	6635,2	68838
Велика Британія	3909,7	13962,5	64111,2
Канада	71752,8	58506,5	48642,8
Німеччина	11670,8	879,6	31719,3
Швеція	4858	3561,1	12579,4
Російська Федерація	53397,1	29151,7	9824,9
Польща	3625,5	12531	7489,4
Україна	4499	410	2961
Білорусь	2229,6	1827,6	1583,9
Угорщина	3404,3	7490	1269,9
Чехія	3639,1	5492	1223,1
Молдова	242,7	200,6	228,5

Наступну позицію на світовому ринку інвестицій посідає Китай. Успіхи країни в залученні міжнародних інвестицій пов'язані з реалізацією таких заходів: ефективна і гнучка система оподаткування іноземних осіб; функціонування спеціальних економічних зон і відкритих приморських міст для іноземних інвесторів; наявність дешевої робочої сили; прийнятний рівень розвитку виробничої та соціально-побутової інфраструктури в районах пільгового інвестування; сприятливе митне та валютне законодавство тощо [8].

У Швейцарії між органами влади різних рівнів встановлені децентралізовані відносини. Адміністративним одиницям надана самостійність в управлінні регіоном, рівень відповідальності відповідає рівню повноважень, забезпечених коштами. У цій країні створена досить демократична система управління. Аналізуючи політику Швейцарії в підвищенні інвестиційної привабливості, слід відзначити, що в країні не існує спеціалізованого законодавства та спеціалізованих інститутів для регулювання інвестиційної діяльності [5, с. 141–143], що негативно позначається на формуванні інвестиційної привабливості. Надання консультативної допомоги інвесторам в цій країні здійснюється всіма великими банками. Основним обмеженням у Швейцарії щодо інвестицій є заборона сприянню припливу фінансових коштів із-за

кордону, які попадають під визначення «відтік капіталу». У державі не допускається відмивання грошей та приховування особи власника банківського рахунку. Наданням пільг при здійсненні інвестиційної діяльності на державному та регіональному рівні у Швейцарії займаються федеральний уряд та адміністрації кантонів [5, с. 141–143].

Важливе місце у формуванні інвестиційної політики Великої Британії належить регіональним агентствам та корпораціям розвитку (Шотландське та Уельське агентства розвитку, корпорації розвитку районів лондонських доків та ріки Мейсер). Такі організації можуть краще зосередитись на дослідженні переваг розвитку регіону та забезпечити його подальший розвиток та процвітання. З метою сприяння розвитку регіональної політики стимулювання інвестицій видаються позики Європейського інвестиційного банку на пільгових умовах до 50% вкладень в основний капітал [5, с. 141–143]. У Великій Британії іноземні інвестори звільнені від отримання дозволів на здійснення своєї діяльності на території держави.

Оскільки кожний інвестор прагне максимізувати свою вигоду, повинен існувати певний контроль за діяльністю іноземних компаній, влада повинна залишатись у країні, а не переходити до іноземних контрагентів. Перевагою в законодавстві Великої Британії є те, що згідно з Законом «Про промисловість»: «Уряд може заборонити купівлю іноземними інвесторами важливих підприємств обробної промисловості, якщо це суперечить інтересам держави. У галузях авіаційного та водного транспорту діяльність іноземних компаній дозволяється лише під національним контролем» [5, с. 141–143]. Створення таких обмежувальних заходів сприяє підтримці національних інтересів, реалізації поставлених цілей.

Серед інших чинників, які сприяють залученню інвестицій в економіку країни, слід виділити такі: ефективна структурна перебудова і поліпшення економічної ситуації у країні, бажання іноземних фірм зайняти нові ринки збуту для своїх товарів, висока норма прибутку завдяки низьким витратам на роботу силу; ефективна система оподаткування (немає податків на капіталовкладення в обладнання, знижені податки на інвестиції в будівництво споруд) [8].

Значний інтерес у формуванні інвестиційної політики та регулювання інвестиційної діяльності представляє Канада. Економіка Канади є високорозвиненою, із значною питомою вагою іноземного капіталу в народному господарстві. У країні існує чіткий розподіл повноважень між федеральними і провінційними органами влади щодо регулювання інвестиційної діяльності [5, с. 142–143]. Провінції можуть на своєму рівні регулювати в законодавчому порядку іноземні інвестиції, якщо це регулювання не суперечить федеральному законодавству. Це дозволяє узгодити дії щодо залучення іноземних інвестицій та сприяє підвищенню інвестиційної привабливості. Налагоджена система державного регулювання дозволяє полегшити умови ведення бізнесу. Для здійснення підприємницької діяльності на території будь-якого регіону іноземні інвестори повинні отримати федеральну ліцензію. Також у Канаді існує контроль держави за допущенням іноземних інвесторів у національну економіку [5, с. 142–143].

У Німеччині основними законодавчими актами для регулювання іноземних інвестицій є Закон «Про зовнішні економічні зв'язки» та Закон «Про кредити» [5, с. 141–143], згідно з якими не існує законодавчих обмежень на рух капіталу, на обсяг і характер валютних угод, а також на фінансування іноземних компаній на місцевому ринку позикового капіталу. Але необхідна наявність ліцензій для ведення діяльності в деяких галузях економіки: медичній, фармацевтичній, транспортній, страховій, банківській, у готельному і ресторанному бізнесі. У Німеччині лише одного разу були введені обмеження (1973–1974 рр.), які діяли 12 місяців та полягали в необхідності отримання іноземними інвесторами дозволу Бундесбанку на здійснення інвестицій.

Для України цінним є досвід країн Східної та Центральної Європи у вирішенні проблем регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, зокрема, практики Угорщини, Польщі та Чехії. Її аналіз дає змогу виділити загальні моменти державної політики сприяння активізації міжнародної інвестиційної співпраці.

У цих країнах іноземним інвесторам гарантується національний режим. Усі пільги доступні для будь-якого інвестора незалежно від його національної приналежності за умови відповідності інвестора певним вимогам. Діяльність закордонних інвесторів дозволена практично у всіх сферах економіки. Їм дозволено купувати нерухомість, зокрема землі (за винятком земель сільськогосподарського призначення). Водночас уряд чітко фіксує об'єкти, в яких частка іноземного інвестора не може сягати 100%. В Угорщині, наприклад, до них належать: компанії, що входять до переліку стратегічних підприємств, деякі галузі промисловості, пов'язані з національною обороною, угорська авіалінія «Малев». У Польщі галузеві закони накладають такі обмеження на частку іноземних інвесторів у ряді секторів: на повітряному транспорті – не більш як 49%, на радіомовленні та телебаченні – 33%. Для інвесторів введено диференційовані податкові пільги залежно від рівня розвитку регіону. Так, наприклад, підприємства, розташовані в депресивних регіонах Угорщини (де рівень безробіття перевищує 15%), повністю звільнені від сплати податку на прибуток терміном до 5 років за умови щорічного зростання продажів на 5% від обсягу інвестицій [8].

Щодо обсягів залучених іноземних інвестицій країнами – найближчими сусідами України, слід

Щодо обсягів залучених іноземних інвестицій країнами – найближчими сусідами України, слід

відмітити, що у 2015 р. найбільше інвестицій залучено Російською Федерацією (9824,9 млн дол. США) та Польщею (7489,4 млн дол. США). В економіку України залучено 2961 млн дол. США, що на 2251 млн дол. США більше, ніж у 2014 р, проте на 1538 млн дол. США менше, ніж у 2013 р. Обсяги залучених інвестиційних ресурсів іншими країнами значно нижчі (у млн дол. США): Білорусією – 1583,9; Угорщиною – 1269,9; Чехією – 1223,1 та Молдовою – 228,5 (див. таблицю 1).

Співвідношення повноважень між державними органами й органами місцевого самоврядування щодо регулювання портфельних інвестицій у різних країнах відрізняються і залежать від ряду факторів. Зокрема, від соціально-культурних та історичних традицій, рівня розвитку ринку цінних паперів. Так, у Німеччині і Франції на ринку портфельних інвестицій роль саморегулювальних організацій зведена до мінімуму. Натомість наявний високий рівень державного регулювання. У Великій Британії, США та Японії у процесі регулювання ринку фінансових інвестицій активно беруть участь організації, які саморегулюються [8].

Висновки. Отже, в кожній країні створений свій режим регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, який впливає на рівень інвестиційної привабливості країни. Одні країни використовують більш жорсткі методи регулювання діяльності інвесторів, інші навпаки – створюють ліберальне законодавство, що сприяє притоку капіталу. В одних країнах допуск міжнародних інвестицій в економіку регулює єдиний законодавчий акт, а в інших різні аспекти міжнародної інвестиційної діяльності регулює ціла сукупність нормативно-правових актів.

Важливу роль у формуванні інвестиційної привабливості відіграють органи місцевого самоврядування, спеціалізовані організації, на які покладено повноваження управління інвестиційними процесами. Від діяльності вище згаданих органів та структур залежить ефективність реалізації інвестиційної політики та рівень інвестиційної привабливості країни.

Важливим фактором інвестиційної привабливості досліджуваних країн є стабільність їх законодавства, оскільки потенційні інвестори оцінюють умови та можливості реалізації

інвестицій, а також наявні гарантії щодо здійснення інвестування.

Практика регулювання міжнародної інвестиційної діяльності в різних країнах світу є надзвичайно багатогранною. Підхід до регулювання міжнародної інвестиційної діяльності як до певної системи дозволяє охоплювати ті аспекти взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності, які забезпечують її найвищу ефективність.

Регулювання міжнародної інвестиційної діяльності в Україні має бути спрямоване на створення ефективної законодавчої бази, привабливого інвестиційного клімату, відповідного інституційного забезпечення. Крім того, доцільно стимулювати перехід економіки на інноваційний тип розширеного відтворення та надавати пріоритет інвестиціям у високі технології й інтелектуальний капітал.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фісун К.А. Зарубіжний досвід формування іміджу й інвестиційної привабливості країни / К.А. Фісун // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 6 (61). – С. 100–104.
2. Карлін М.І. Фінансові системи країн Західної Європи: [навч. посіб.] / М.І. Карлін. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 320 с.
3. Соціально-економічний розвиток території: формування інвестиційної привабливості: колективна монографія / О.А. Карлова, Х.І. Калашнікова та ін.. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 182 с.
4. Стратегія сталого розвитку «Україна–2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
5. Шевченко Н.І. Досвід системи державного гарантування іноземного інвестування в різних країнах / Н.І. Шевченко // Економіка та держава. – 2010. – № 4. – С. 143–143.
6. World Investment Report 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldinvestmentreport.org>.
7. Дмитрів В.І. Світовий досвід фінансового регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності / В.І. Дмитрів // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3214>.
8. Стукало Н.В. Досвід державного регулювання іноземних інвестицій у країнах світу / Н.В. Стукало, А.В. Хуторна // Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics-issues.com.ua/zmist-zhurnal/ekonomika-sogodennya-aktualni-pitannya-ta-perspektivi-2012-1/dosvid-derzhavnogo-regulyuvannya-inozemnix-investicij-u-kra%D1%97nax-svitu/>.